

Projekt

z dnia 21 maja 2024 r.

Zatwierdzony przez

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY ŻURAWICA**

z dnia 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Żurawica na lata 2024 - 2027”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15, ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r., poz. 609), art. 87 ust. 3, 4 i 5, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami, (tekst jednolity Dz. U. z 2022 r., poz. 840, z późn. zm.),

**Rada Gminy Żurawica
uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Żurawica na lata 2024 - 2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Żurawica.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Żurawica

Maciej Gałuszka

Załącznik do uchwały Nr
Rady Gminy Żurawica
z dnia 2024 r.



GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY ŻURAWIA na lata 2024 - 2027

Uzgodniono:

**Podkarpackim Wojewódzki
Konservator Zabytków
w dniu 19.04.2024 r.**

Opracował:

Łukasz Mrocza

Żurawica, 2024

Spis treści

1. Wstęp.....	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	5
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	6
4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	6
4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.	7
4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021	7
4.2.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 oraz Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.	8
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie gminy Żurawica.....	8
5.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.....	8
5.2 Charakterystyka Gminy Żurawica.....	9
5.3 Charakterystyka poszczególnych wsi.....	9
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy.....	15
Mocne strony:	15
Słabe strony:	15
słaba promocji zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, jako produktu turystycznego ...	15
SZANSE:	15
ZAGROŻENIA:	16
7. Założenia programowe	16
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami.....	17
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	17
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	18
11. Wykaz kart adresowych zabytków z terenu gminy Żurawica.....	19
11.1 Zabytki nieruchome.....	19
11.2 Zabytki ruchome.....	21
11.3 Zabytki archeologiczne.....	21
11.4 Obiekty nieruchome w wojewódzkiej oraz gminnej ewidencji zabytków.....	33
11.5 Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych i nieruchomych dużej wartości historycznej.....	36

1. Wstęp

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Żurawica jest ustalenie głównych działań, które pomogą w poprawie stanu dziedzictwa kulturowego w granicach administracyjnych gminy. Program ten opiera się na przekonaniu, że zasoby dziedzictwa kulturowego mają znaczący wpływ na kształtowanie tożsamości lokalnej. Poprawa stanu zachowania zabytków, włącznie z eksponowaniem walorów krajobrazu kulturowego i wykorzystanie zabytków w celach społecznych, turystycznych, edukacyjnych i gospodarczych, ma znaczący wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy gminy i jakość życia mieszkańców.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami przedstawia sposoby i możliwości realizacji tych celów poprzez organizacyjne i finansowe działania, edukację oraz promowanie i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym gminy, szczególnie wśród mieszkańców. Program ten nie jest aktem prawnym ani nie uzupełnia obowiązującego prawa. Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka nad zabytkami należy do właścicieli i posiadaczy, a organy administracji nie mogą zastąpić właścicieli w opiece nad przedmiotami ich własności.

Program Opieki nad Zabytkami jest elementem polityki samorządowej i został przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały. Jako dokument o charakterze strategicznym, powinien służyć planowaniu działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania, promowania oraz poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.

Opracowanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Żurawica oparto na "Poradniku metodycznym dotyczącym Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami" opracowanym przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 2009 roku.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 roku, wójt gminy jest odpowiedzialny za opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami, zgodnie z art. 87. Przepis ten nakłada na wójta gminy obowiązek opracowania programu opieki nad zabytkami, który ma na celu m.in. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz zahamowanie procesów degradacji zabytków. Program ten powinien również podnosić atrakcyjność zabytków dla celów społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspierać inicjatywy sprzyjające wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami powinien być uchwalony przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków i jest obowiązkowy na okres 4 lat. Wójt gminy jest zobowiązany do przedstawienia sprawozdania co 2 lata, które będzie przedstawione radzie gminy. Program ten jest ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki w Polsce objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Art. 5 Konstytucji RP brzmi: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Zaś w art. 6 ust. 1 Konstytucji RP czytamy: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”. Natomiast art. 86 Konstytucji RP wskazuje, że „każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”. Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest wspomniana ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2022 poz. 840). Ustawa określa m.in. przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi. Zgodnie z art. 3 ww. ustawy zabytek to „nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”. Zabytki dzielą się na trzy zasadnicze grupy:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości;
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych;
- zabytki archeologiczne — zabytki nieruchome będące powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytki ruchome, będące tym wytworem.
- Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zadania publiczne o charakterze ponadgminnym określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2023 poz. 559 ze zm.).
- Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne jest uwzględnienie innych uregulowań prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, które znajdują się w wielu obowiązujących ustawach, w tym w:
 - ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2022 poz. 503 ze zm.),
 - ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. — Prawo budowlane (Dz.U. 2021 poz. 2351 ze zm.),
 - ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. — Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2021 poz. 1973 ze zm.),
 - ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2022 poz. 916 ze zm.),
 - ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2021 poz. 1899 ze zm.),
 - ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2020 poz. 194),
 - ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2022 poz. 1327 ze zm.).
- Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:
 - ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2022 poz. 385),
 - ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2022 poz. 2393).
- Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. 2020 poz. 164 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Najważniejsze cele strategii państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały określone w Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 (Warszawa 2019). Wyznacza on kilka kluczowych kierunków działań, natomiast na potrzeby poniższego opracowania skupiono się jedynie na tych dotyczących samorządów. Są to:

- optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego, wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Optymalizacja (wzmocnienie) systemu ochrony na poziomie lokalnym obejmuje:

- szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym realizowane m. in. przez rozbudowę portalu internetowego <http://samorząd.nid.pl>, którego celem jest dostarczenie samorządom gminnym fachowej wiedzy i informacji na temat dziedzictwa, jego ochrony oraz możliwości wykorzystania go dla dobra gminy z uwzględnieniem problematyki dostępności dziedzictwa dla osób z niepełnosprawnościami
- merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach, polegające na stworzeniu w wybranych Oddziałach Terenowych Narodowego Instytutu Dziedzictwa centrów kompetencji ds. uwzględniania dziedzictwa kulturowego w procesach rewitalizacyjnych, pilotaż szkoleń przedstawicieli wybranych gmin prowadzących lub planujących rewitalizację zasobu dziedzictwa kulturowego, wsparcie gmin tworzących lub aktualizujących gminne programy rewitalizacji lub zmieniających podstawę prawną prowadzonej rewitalizacji z lokalnych programów rozwoju na gminne programy rewitalizacji przez wspólne przeprowadzenie procesu identyfikacji dziedzictwa, szacowanie jego wartości i wskazanie właściwych sposobów jego ochrony oraz zagospodarowania w procesach rewitalizacyjnych, a także wsparcie procesów harmonijnego rozwoju i poprawy krajobrazu kulturowego poprzez organizację konkursu „Twój dom – dialog z tradycją”, który ma na celu znalezienie i popularyzacja nowych wzorców zabudowy jednorodzinnej będących kontynuacją i nawiązaniem do form tradycyjnego budownictwa.
- konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami rozumianych jako dokumenty strategiczne w kontekście ochrony i zarządzania dziedzictwem i krajobrazem kulturowym oraz kształtowania ładu przestrzennego przez samorząd lokalny.

Wzmocnienie systemu ochrony zabytków na poziomie centralnym. Jednym z zadań na poziomie centralnym jest powołanie Centrum Architektury Drewnianej. Działalność centrum będzie koncentrować się na opracowywaniu i szerokim udostępnianiu poradników i podręczników dobrych praktyk dla właścicieli i opiekunów zabytków architektury oraz budownictwa drewnianego, organizowaniu szkoleń dla właścicieli oraz kursów rzemiosła tradycyjnego podnoszących kompetencje rzemieślników w zakresie zapewniającym właściwą

konserwację zabytków drewnianych, z uwzględnieniem regionalnej specyfiki technik rzemieślniczych oraz konstrukcji architektury drewnianej.

Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami. Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

Ponadto uchwałą nr 239/2011 z dnia 13 grudnia 2011 r. Rada Ministrów określiła koncepcję przestrzennego zagospodarowania kraju do 2030 roku, która pośrednio odnosi się także do spraw ochrony zabytków i krajobrazu. Będzie ona realizowana poprzez :

- podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności
- poprawę spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
- poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej
- kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski
- zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa

Jednym z głównych celów „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” jest przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego. Wskazuje się tu także na konieczność prowadzenia gospodarowania krajobrazem zgodnie z Europejską Konwencją Krajobrazową, ratyfikowaną przez Polskę w 2004 roku. Za niezbędne uważa się rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury, a także rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych. Postępujące w szybkim tempie żywiołowe procesy urbanizacyjne mogą doprowadzić do degradacji, zanikania lub zacierania wartościowych cech naturalnego ukształtowania i pokrycia terenu, a także historycznie ukształtowanych cech krajobrazu kulturowego, prowadząc w efekcie do jego destrukcji.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2018-2021

Dokumentem, który kompleksowo podejmuje tematykę ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego w regionie, w tym Gminie Żurawica, jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2018-2021. Ten program został przyjęty przez Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą nr XI/966/18 w dn. 24 września 2018 r. i jest zgodny z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami. W programie wyznaczono priorytety i kierunki działań związanych z ochroną i kształtowaniem krajobrazu kulturowego, w tym tworzenie parków kulturowych, ochronę zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, integrację ochrony zabytków z ochroną przyrody, rewitalizację układów urbanistycznych i ruralistycznych.

Priorytet związany z rewitalizacją dziedzictwa kulturowego to kolejny element programu. Priorytet ten skupia się na ochronie zabytków o szczególnej wartości, poprawie ich stanu zachowania, zapobieganiu ich degradacji i racjonalnym wykorzystaniu środków finansowych na ratowanie obiektów szczególnie zagrożonych, a także na tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Kolejnym priorytetem programu jest badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja mająca na celu budowanie tożsamości regionu. Priorytet ten skłania się do szerokiego wykorzystania zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych, a także zachowania i kultywowania lokalnych tradycji. W tym celu program przewiduje m.in. rozpoznanie i dokumentowanie zasobu zabytków, przetwarzanie informacji o zabytkach, szkolenia, edukację i promocję wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu, ochronę kultury ludowej i tworzenie tematycznych szlaków turystycznych.

4.2.2 Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 oraz Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020.

W latach 2004-2020 istniała Narodowa Strategia Rozwoju Kultury, która zakładała realizację działań w regionie i podkreślała znaczenie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego w Polsce. Głównym celem Strategii było ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym zarządzanie zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego, polepszanie stanu zabytków, zwiększanie ich dostępności dla turystów i inwestorów, adaptacja i zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie wartości wynikających z lokalnego dziedzictwa kulturowego. W ramach Strategii planowano również edukację i wdrażanie nowoczesnych metod zarządzania związanego z ochroną i zachowaniem zabytków.

Jednym z narzędzi, które miały pomóc w realizacji celów Strategii, był "Narodowy Program Kultury. Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2020". Program ten opierał się na uznaniu dziedzictwa kulturowego jako wartości wpływającej na rozwój i upowszechnienie kultury oraz jako potencjału regionów przyczyniającego się do wzrostu konkurencyjności dla turystów, inwestorów i mieszkańców. Program określał działania dotyczące ochrony zabytków, w tym opracowanie skutecznego systemu prawno-finansowego, kompleksowy system edukacji na rzecz dziedzictwa, intensyfikację ochrony, poprawę stanu zabytków nieruchomych i ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne oraz zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie gminy Żurawica

5.1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie gminy Żurawica znajduje się wiele obiektów architektury i budownictwa, parków, cmentarzy oraz stanowisk archeologicznych, które zostały uwzględnione w rejestrze zabytków oraz wykazie obiektów zabytkowych. Zarówno rejestr zabytków, jak i wykaz obiektów chronionych, zostały zawarte w dokumentach uwarunkowań rozwoju gminy Żurawica. Wszystkie obiekty wpisane do rejestru podlegają ochronie z mocy ustawy. Ochrona konserwatorska ma na celu zapewnienie ochrony wartości istniejących oraz przywrócenie walorów obiektom, które uległy zniszczeniu.

5.2 Charakterystyka Gminy Żurawica.

Gmina Żurawica administracyjnie należy do województwa podkarpackiego oraz powiatu przemyskiego. Leży przy międzynarodowej trasie 77 w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Przemyśla. Od północy sąsiaduje z gminą Orły i Stubno, od południa z miastem i gminą Przemyśl, od wschodu z gminą Medyka a od zachodu z gminą Rokietnica. Obszar gminy zamieszkiwany jest przez 12 tys osób liczy 9,5 km². Żurawica jest największą gminą w powiecie. Jej gęstość zaludnienia wynosi 126 osób na km². Pod względem geograficznym gmina położona jest na pograniczu Doliny Sanu i wschodniej części Pogórza Rzeszowskiego, zwanego również wysoczyzną Kańczucką. Przez cztery wsie gminy: Bolestraszyce, Buszkowice, Buszkowiczki i Wyszatyce przepływa Rzeką San. Obszar gminy zasobny jest w wody podziemne płytko zalegające, związane z wodami rzecznyymi o zróżnicowanej wydajności.

Cieki wodne przepływające przez gminę niewątpliwie są jej walorem przyrodniczym, jednak okresowo stanowią potencjalne zagrożenie powodziowe dla wielu miejscowości. Gmina leży na obszarze zaliczanym do typu klimatycznego kotlin podgórskich.

5.3 Charakterystyka poszczególnych wsi.

Żurawica

Pierwsza informacja źródłowa na temat Żurawicy pochodzi z 1387 r., kiedy to Władysław Jagiełło nadał wieś, dotąd królewską, w dziedziczne posiadanie rycerzom ze Sprowy herbu Odrowąż. Następnie, dokumentem datowanym na dzień 15 września 1388 r. król, na prośbę Jaśka ze Sprowy herbu Odrowąż, przenosi jego wieś z prawa polskiego na magdeburskie. Jedną z tych wsi była właśnie Żurawica. Dokumenty mówią wyraźnie o wsi Żurawica jako już istniejącej i do tego posiadającej prawo polskie. Jak to bywa często w wypadku innych miejscowości, pierwsza informacja o osadzie nie oznacza informacji o jej powstaniu. W 1972 r. podczas remontu na terenie Szpitala Psychiatrycznego natrafiono na ludzkie kości. Archeolodzy odnaleźli dwa groby zawierające ludzkie szkielety oraz ozdoby, z którymi pochowano zmarłych. Pozwoliły one na datowanie znalezisk na okres pomiędzy końcem wieku X, a połową wieku XII. W połączeniu z faktem, że w najbliższym sąsiedztwie cmentarzyska zarejestrowano ślady osady z okresu wczesnego średniowiecza pozwala to stwierdzić, że dzieje stałego osadnictwa ludzkiego w Żurawicy sięgają, co najmniej wieku XII. Za mało jednak wiadomo o tej wczesnośredniowiecznej osadzie, aby uważać ją z całą pewnością za bezpośrednią poprzedniczkę znanej ze źródeł pisanych wsi Żurawicy. Nie można, bowiem wykluczyć, że z jakichś względów przestała ona istnieć, a w jej pobliżu powstała zupełnie nowa osada o nazwie Żurawica. W 1416 r, rycerze ze Sprowy - Piotr i Dobiesław, herbu Odrowąż, kasztelan przemyski, erygowali w stanowiącej ich własność Żurawicy parafię rzymsko - katolicką. Należy jednak przypuszczać, że parafia powstała nieco wcześniej, ponieważ w 1406 r. mowa jest o otrzymanym przez nią uposażeniu, na które składała się tak ziemia, jaki i świadczenia w naturze (dziesięciny). Prawdopodobnie później przy parafii zaczęła działać szkoła, skoro w 1440

r. na Uniwersytet Krakowski zapisał się syn chłopski z Żurawicy - Marcin.

Za czasów Orzechowskiego, w 1515 r. wzmiankowana jest też w Żurawicy parafia obrządku greckiego, która jednak, jak się przypuszcza, powstała znacznie wcześniej, być może nawet jeszcze przed parafią łacińską. Po Orzechowskich dobra żurawickie przeszły w ręce Lubomirskich. W 1580

r. właścicielem Żurawicy stał się Sebastian Lubomirski, kasztelan wojnicki. Od jego spadkobierców klucz żurawicki zakupiła Anna z Niemieckich, żona Stanisława Stadnickiego – „Diabła Łańcuckiego”. Po śmierci Stanisława, a później Anny, Żurawica przypadła ich

dzieciom. W 1622 r. Konstanty Korniak dzięki długoletnim procesom z rodziną Stadnickich, przejmuje w posiadanie cały klucz żurawicki. Konstanty ożenił się z córką wojewody sandomierskiego Elżbietą Ossolińską, a owocem tego związku było dwóch synów i córka. Zmarł dwa lata po objęciu Żurawicy - w 1624 roku. Starszy z nich - Aleksander Zbigniew, wzmiankowany, jako dworzanin królewski, zmarł przedwcześnie nie dożywszy nawet 30-tych. Pozostawił córkę Elżbietę, która została żoną Marcina Krasickiego, kasztelana przemyskiego. Młodszy z synów Konstantego, Karol Franciszek, dziedzic na Białobokach, Sośnicy i Żurawicy, wstąpił się w 1648 r., kiedy to na czele swych prywatnych oddziałów złożonych w znacznej mierze z żurawickich chłopów uwolnił obleżony przez Kozaków i Tatarów Przemyśl. Zdobytą chorągiew kozacką uroczyście powieszono jako wotum dziękczynne w katedrze przemyskiej. W kolejnych latach walczył także ze Szwedami, Węgrami Jerzego Rakoczego i w wyprawie przeciw Rosji. Karol Franciszek okazał się też dobrodziejem parafii w samej Żurawicy - w 1640 r. odnowił mianowicie fundację parafii. Karol Franciszek Komiak - poległ w bitwie z Tatarami pod Zborowem w 1672 r., a pochowany został w katedrze przemyskiej. Żona Katarzyna Bełżecka powiła mu dwie córki i dwóch synów - Michała i Antoniego Karola. Antoni Karol, który przeżył brata, okazał się jednak nie tylko ostatnim właścicielem Żurawicy

z rodziny Korniaktów, ale i ostatnim przedstawicielem rodu. Nie wiadomo, kto był właścicielem Żurawicy po Korniakach. Wiadomo natomiast, że na początku XIX wieku majątność kupił Wojciech Rudolf Horodyński h. Korczak, potem zaś właścicielem dóbr żurawickich był jego syn - Józef Horodyński. W 1834 klucz żurawicki kupuje od niego ks. Leon Sapieha, właściciel dóbr krasiczyńskich. Od tego momentu Żurawica przestaje być rezydencją szlachecką, ks. Sapieha mieszkał, bowiem w Krasieczynie.

Sapiehowie byli właścicielami dóbr żurawickich do II wojny światowej. W latach 80-tych XIX w. Żurawica stała się częścią twierdzy przemyskiej, a to za sprawą wybudowanego tu fortu XII.

Wyszatyce

To jedna z najstarszych wsi całej ziemi przemyskiej. Pierwsza informacja na jej temat pochodzi z 1293 r. Nazwa miejscowości pochodzi od bojara ruskiego Dawida Wyszatycza, być może założyciela osady. Już przed 1390 r. istniała w Wyszatycach parafia grecka, jedna z najstarszych w diecezji przemyskiej. Do grona najstarszych zaliczano też parafię rzymsko - katolicką, która powstała tu w 1419 r., a ufundowana została przez Władysława Jagiełłę. Jako uposażenie otrzymała parafia jeden łan gruntów ornych, nadto ogród, łąki i pastwiska oraz karczmę. W 1557 r. król Zygmunt August parafię wyszatycką przekazał mansjonarzom katedry w Przemyślu, którzy czerpiąc dochody z jej uposażenia, sprawowali zarazem opiekę duszpasterską nad mieszkańcami. Po I rozbiorze Polski władze zaborcze skasowały Mansjonarzy i w Wyszatycach znów powstała osobna parafia.

Do roku 1772 stanowiły dobra wyszatyckie własność królewską, wchodziły w skład starostwa przemyskiego i były zarządzane przez starostów bądź ich urzędników, niejednokrotnie też puszczane były w dzierżawę. Po I rozbiorze przejęte zostały przez skarb cesarski - tzw. kamerę, i jak inne dobra kameralne zostały sprzedane w ręce prywatne. Nabywcami byli Kraińscy - pierwszym właścicielem Wyszatyc z tej rodziny był Mateusz Kraiński. Za czasów Kraińskich, a konkretnie Maurycego powstał tu istniejący do dziś dwór. Warto wspomnieć, że jako budowniczy był człowiekiem aktywnym politycznie, sprawował m. in. funkcję wiceprezesa Wydziału Krajowego Galicji.

W latach 80-tych XIX wieku, dobra wyszatyckie, należące do Władysława Kraińskiego zajmowały powierzchnię 238 mórg gruntów ornych oraz 11 łąk, pastwisk i ogrodów. Mieszkało w tym czasie w Wyszatycach ponad 1700 mieszkańców, w połowie Polaków i w połowie

Rusinów, nadto ok. 50 Żydów. Liczyła wieś 310 domów, gospodarowali zaś mieszkańcy ogółem na blisko 1500 morgach gruntów ornych, 229 łąk i ogrodów oraz 650 pastwisk. W 1914 r. liczyła natomiast wieś już 2200 mieszkańców, w podobnych proporcjach - po połowie Polaków i Rusinów. Od 1861 r. działała w Wyszatycach szkoła trywialna, zamieniona w 1874 r. na etatową, stojącą na wyższym stopniu hierarchii oświatowej.

Przełom wieków przyniósł wsi wiele zniszczeń. W 1895 miał miejsce wielki pożar - spaliła się prawie cała wieś Wyszatycy. W czasie I wojny światowej mieszkańcom dała się we znaki bezpośrednia bliskość twierdzy Przemyśl. Ludność została, bowiem wysiedlona, a w toku bojów o Przemyśl zabudowania uległy zniszczeniu. Mieszkańcy powrócili po zakończeniu działań, po blisko 3 letnim pobycie poza rodzinną wsią przystąpili do odbudowy domów.

W okresie międzywojennym prężnie rozwijała się działalność kulturalna, istniał nawet Zespół Artystyczny Pieśni i Tańca. II wojna światowa nie przyniosła wsi wielu zniszczeń materialnych, ale wydatnie przyczyniła się do zniszczenia współżycia obu grup wyznaniowych i narodowych. Po społeczności grecko - katolickiej, wysiedlonej w ramach akcji "Wisła" pozostała nieczynna dziś, cerkiew.

Batycze

Od początku swego istnienia związane były Batycze z Żurawicą, wchodząc w skład powstałej tu u progu XV wieku parafii rzymsko - katolickiej. W XVII wieku wieś liczyła ok. 100 mieszkańców, u schyłku XVIII ok. 280, z tego ok. 260 greko - katolików. W końcu XIX wieku wieś miała 373 mieszkańców, jak przed wiekiem w zdecydowanej większości wyznania grecko - katolickiego (342), wyznanie rzymsko - katolickie reprezentowało 24 osoby, a mojżeszowe 71, pierwsze i drugie należało wówczas do parafii w Ujkowicach. Batycka posiadłość ziemska, będąca własnością Edwarda Bogdańskiego, liczyła podówczas 250 mórg gruntów ornych, 20 mórg łąk i ogrodów oraz 5 mórg pastwisk. Ciekawym zabytkiem Batycz jest murowana cerkiew św. Mikołaja, zbudowana na miejscu wcześniejszej, drewnianej, zniszczonej w czasie działań I wojny światowej. Świątynia, zbudowana w 1935 r. krótko służyła wysiedlonej po II wojnie światowej społeczności grecko - katolickiej, następnie przez wiele lat była nieczynna. Obecnie pełni funkcję kościoła rzymsko - katolickiego.

Bolestraszyce

Początki osady wiążą się z istnieniem na terenie późniejszych Bolestraszyce strażnicy, przy której poczęli się osiedlać ludzie. Od XV w. były Bolestraszyce własnością rycerską - pierwszym znanym ze źródeł ich właścicielem był niejaki Steczko. Po nim wzmiankowany, jako właściciel jest Świętopełk z Zawady herbu Lis, który otrzymał wieś, jako posag żony. Potomkowie owego Świętopełka przyjęli nazwisko Bolestraszyccy i pozostali właścicielami osady aż po połowę XVII w. W tymże XVII w., około 1662 r. liczyły Bolestraszyce 254 mieszkańców płacących podatek zwany pogłównym. Warto wspomnieć, że jeden z ostatnich Bolestraszyckich - Samuel Świętopełk wydał w 1620 r. przetłumaczoną przez siebie antypapieską książkę, za co został skazany na karę więzienia, książka zaś otrzymała wyrok spalania. Nic nie wiadomo, aby wyrok wykonano. W późniejszych wiekach Bolestraszyce stanowiły własność Drohojowskich, a na początku XIX w. przeszły na rzecz

Morskich. Po tych ostatnich wieś dostała się Ostrowskim. Julia z Ostrowskich wyszła za mąż Piotra Michałowskiego, znanego i wówczas i dziś malarza, który w 1846 r. osiadł w Bolestraszyckim majątku żony.

Tu powstało wiele jego obrazów - malował konie oraz portrety mieszkańców Bolestraszyce i okolicy (m. in. Portret Sieńki). Co ciekawe, okazał się też Michałowski był znakomitym gospodarzem, doprowadzając klucz bolestraszycki do kwitnącego stanu, pomimo

trudności, jakie wiązały się ze zniesieniem w 1848 r. pańszczyzny. Po śmierci artysty dobra bolestraszyckie pozostawały własnością jego rodziny (żony, syna i córki - Adamowej Łempickiej) do 1910 r., kiedy to zakupili je Zajączkowscy. Ci ostatni byli ich właścicielami do 1944 r.

W końcu XIX wieku dobra te obejmowały 731 mórg gruntów ornych, 195 mórg łąk i ogrodów, 3 pastwisk i 176 mórg lasu. Liczyła wówczas wieś 1326 mieszkańców, z czego najwięcej było greko - katolików (572), następnie 401 mieszkańców wyznania rzymsko - katolickiego i 353 Żydów. Istniała we wsi osobna parafia grecko - katolicka, mieszkańcy wyznania rzymsko - katolickiego należeli natomiast do parafii żurawickiej.

Istniejący do dziś dwór, będący cennym zabytkiem przeszłości Bolestraszcyc powstał na miejscu zagospodarowanym na cele rezydencjonalne już w średniowieczu. Już około połowy XV wieku na wzgórzu powstało drewniana forteczka, broniona dodatkowo przez wały ziemne i fosę. Na przełomie XVI i XVII wieku, jeszcze za czasów Bolestraszyckich, na miejscu owej drewnianej warowni powstał murowany dwór obronny. Istniał on do I połowy XIX w., kiedy to popadający coraz bardziej w ruinę obiekt został rozebrany. Właściciele majątku przenieśli się do zbudowanej w XVIII

w. przez Drohojowskich oficyny, którą zaadaptowali na potrzeby rezydencji. To zaś, co pozostało po dawnej fortałcji stała się fundamentem, na którym po 1850 r. powstał istniejący do dziś drewniany kościółek. Inicjatorką jego budowy była Julia z Ostrowskich Michałowska. W okresie międzywojennym do świątyni dobudowano wieżyczkę. Przekształcona w dwór dawna oficyna po II wojnie światowej stała się własnością państwa. Początkowo mieściła się tu szkoła podstawowa, następnie gminny ośrodek maszynowy, który zdecydowanie nie dorównywał Michałowskiemu, jako zarządca. Na szczęście w 1975 r. wymagający już gruntownej renowacji budynek dworu oraz budynki gospodarcze przekazane zostały Zakładowi Fizjografii i Arboretum Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu. Odremontowany dwór stał się siedzibą największej dziś atrakcji Bolestraszcyc.

Buszkowice

Wieś leży nad Sanem, bezpośrednio na wschód od Przemyśla, przy linii kolejowej Kraków - Medyka. Pierwsza informacje o niej pochodzą z wieku XVI, istniał tu wówczas dwór obronny, należący do właścicieli wsi - Ligęzów. W 1600 r. obronność dworu okazała się zwodna, w tym, bowiem roku na Buszkowice najechał Jan Krasicki i po zdobyciu dworu zabił broniącego się w nim Stanisława Ligęzę.

Następnymi właścicielami wioski byli Trawińscy. Później wieś należała do Korniaktów, na początku XIX wieku nabyli ją Sapiehowie i włączyli w skład rozległych dóbr. W końcu XIX wieku, miejscowość Buszkowice liczyła 341 mieszkańców, z czego 304 było wyznania grecko - katolickiego, 20 rzymsko - katolickiego, a 17 mojżeszowego. Pierwsi i drudzy należeli do parafii w Żurawicy. Istniał tu wówczas majątek ziemski należący do właściciela Żurawicy - Adama Sapiehy, liczący blisko 200 morgów. Działała wówczas szkoła elementarna, do której uczęszczały także dzieci z Buszkowiczek.

Buszkowiczki

Wieś położona nad Sanem, w sąsiedztwie Buszkowic i Przemyśla. W końcu XIX wieku zamieszkiwało ją 308 mieszkańców, z czego zdecydowana większość - 280 wyznawało katolicyzm w obrządku greckim. Pozostali to rzymscy katolicy (21) i Żydzi (7). W Buszkowiczkach warto zobaczyć Bateria XII - Buszkowiczki", usytuowana w pobliżu Sanu jeden z obiektów pierścienia wewnętrznego Twierdzy Przemyśl. Bateria zbudowano w 1880 r., miała charakter półstały, służyła, jako stanowisko artylerii. Jedno wałowy obiekt miał

ochroniać most forteczny na Sanie, do dziś zachowały się z niego ślady schronów oraz wały i fosy.

Kosienice

Wieś nad potokiem Kanickim, dopływem uchodzącej do Sanu rzeki Rady, najwyższe punkty miejscowości sięgają 280 m. n.p.m. Pierwsze informacje źródłowe na temat Kosienic pochodzą ze schyłku XIV wieku. Należała ona wówczas do Konrada z Ziębic (Munsterberg) na Śląsku. Konrad określany jest w dokumentach, jako "dziedzic wsi", zapewne, więc jeszcze jego ojciec lub dziad przeniósł się ze Śląska na Ruś. Tak czy inaczej jego przodkowie byli dziedzicznymi wójtami Ziębic

- Munsterberga, sam Konrad jest natomiast wspomniany w 1397 r., jako burgrabia przemyski.

W 1399 r., wraz z żoną Petronellą ufundował Konrad kościół i parafię w Kosienicach. Zmarł w 1415 r.

Ze związku z Petronellą, współfundatorką kosienickiej parafii miał Konrad czterech synów - Konrada, dziedzica Kosienic, Fryderyka, Jerzego, dziedzica Zabłotiec i Mikołaja, dziedzica Czelatyc. Najstarszy - Konrad od odziedziczonych Kosienic zaczął pisać się Kosienicki. Ożenił się z bliżej nam nieznaną Katarzyną, z którego to związku na świat przyszło czterech synów. Najstarszy z nich, noszący tradycyjne w rodzime imię Konrad zapewnił ciągłość rodu, jednak jego dwaj synowie - Konrad i Stanisław zmarli bezpotomnie, Kosienice zaś wraz z ręką córki Konrada - Marty przeszły na rzecz Dolińskich, a następnie na własność Rafała Pełki, który skupił części wsi z innych rąk, stając się na pocz. XVI w. właścicielem całości wsi. Kosienice w tym czasie odbudowywały się po zniszczeniach, jakie przyniósł najazd wołoski z 1498 r., kiedy to Wołosi spalili wieś, a wielu jej mieszkańców uprowadzili w niewolę.

Po Pełkach wieś przeszła na rzecz Boratyńskich z Boratynia, a następnie Duńkowskich z Duńkowic. Za czasów tych ostatnich kościół w Kosienicach został zamieniony na zbór kalwiński, ale podstępkiem ziemi przemyskiej Marcin z Orska Duńkowski oddał go na powrót parafii rzymsko - katolickiej. W roku 1628 wraz z ręką Zofii Duńkowskiej przechodzą na rzecz Drohojowskich.

W 1701 r. przekazali oni dochody z Kosienic na rzecz utworzonej przy kapitule przemyskiej kanonii swego imienia, która istniała do 1787 r. i zniesiona została przez władze zaborcze. Jeszcze przed I rozbiorem Kosienice zmieniły właścicieli - od 1760 r. mianowicie wieś należała do Stadnickich. Wiele nowego przyniosła wsi epoka Aleksandra Stadnickiego, uczestnika wojny z Rosją 1812 r., który po zakończeniu przygody z mundurem osiadł w Kosienicach. Zajął się tu z energią gospodarstwem, rozbudowując folwark i znacznie upiększając park, uważany przez współczesnych za jeden z najpiękniejszych w całej ziemi przemyskiej. Zasłużył się też na polu dobroczynności, fundując zakład dla ubogich, który zajmował się wspieraniem niezdolnych do pracy mieszkańców Kosienic. Po jego śmierci w 1853 r. wdowa - Amelia z Siemiańskich wybudowała kościół pod wezwaniem św. Trójcy.

Około 1870 r. dwór i dobra ziemskie zakupił właściciel Rokietnicy, Zygmunt Dembowski.

I on dobrze zapisał się nie tylko w pamięci mieszkańców, ale i w dziejach autonomicznej Galicji - był, bowiem posłem na Sejm Krajowy i prezesem Towarzystwa Kredytowego we Lwowie. Za jego czasów - w 1880 r. Kosienice liczyły blisko 900 mieszkańców, z czego 180 wyznawało katolicyzm w obrządku rzymskich, pozostali mieszkańcy byli greko - katolikami, należeli zaś do parafii w Maćkowicach. Rzymsko - katolicka parafia Kosienicka obejmowała zaś wówczas obok samych Kosienic, Ciemięrzowice, Dmytrowice, Maćkowice, Trójczyce i Zabłotce. Folwark należący do Dembowskiego, a zwany Olesiów, znajdował się w pld.- zach. części Kosienic. Zajmował on obszar 569 mórg gruntów ornych, 92 morgi łąk i ogrodów, 33

morgi pastwisk.

Po śmierci Zygmunta Dembowskiego w 1896 r. dobra Kosienickie przeszły na jego syna Ignacego, który jednak w przeciwieństwie do poprzedników nie zajmował się gospodarstwem, ale wydzierżawił folwark. Stan taki trwał aż do 1944 r., kiedy majątek został przejęty przez państwo.

Położenie na przedpolu twierdzy przemyskiej przyniosło Kosienicom znaczne zniszczenia w czasie I wojny światowej. W okresie oblężenia Przemyśla mieszkańcy Kosienic byli dwukrotnie wysiedlani, a 14 listopada 1914 r. miało miejsce rosyjsko - austriackie starcie w rejonie "kościół w lesie", poza polem bitwy nie pozostała i sama wieś, we dworze, bowiem ulokowano sztab rosyjski. W wyniku ostrzału spłonęło wiele zabudowań, poważnie uszkodzony został dwór oraz kościół, doszczętnie spłonęła cerkiew.

Przewaga ludności liczebna greko - katolickiej utrzymała się także w okresie międzywojennym, społeczność tego wyznania podjęła nawet w końcu lat 30-tych budowę cerkwi. W czasie okupacji ludność ukraińska popierana była przez władze niemieckie, II wojna światowa nie przyniosła jednak takich zniszczeń jak pierwsza. Po jej zakończeniu ukraińska część mieszkańców wsi została wysiedlona w ramach akcji "Wisła" w marcu 1947 roku.

Orzechowce

Wieś leży nad rzeczką Rada, dopływem Sanu. W XVI w. Orzechowce były własnością Orzechowskich herbu Oksza, którzy przenieśli się tu z Małopolski na Ruś. Orzechowski pisał: "Orichovianym est mihi natale rus atque solum". Potem była własnością Korniaktów, Rogalińskich, Jaworskich, Starzeńskich. W 1880 r. wieś zamieszkiwało blisko 500 mieszkańców, z czego 152 było wyznania rzymsko - katolickiego, natomiast pozostała większość greko - katolickiego. I jedni i drudzy należeli do parafii w Ujkowicach, przy czym w Orzechowcach była cerkiew filialna ujkowickiej parafii greko - katolickiej, nosząca wezwanie św. Dymitra. Istniał tu wówczas majątek ziemski, należący do Sapiechów. Zajmował on 467 mórg gruntów ornych, 43 morgi łąk i ogrodów, 42 pastwisk i 5 lasu.

W Orzechowcach wart uwagi jest też kościół pod wezwaniem Matki Bożej Różańcowej, będący siedzibą erygowanej w 1969 r. parafii. Kościół Matki Bożej Różańcowej Istniejącej wówczas kościół tymczasowy był niewystarczający, stąd potrzeba budowy nowej świątyni. Powstała ona wg projektu arch. Leonarda Reppelaw latach 1985 -1988, pracami kierował proboszcz ks. Aleksander Burdzy, a inwestycję w przeważającej mierze sfinansowali sami parafianie. Kościół, konsekrowany 16 października 1988 r., ma dwa poziomy, powierzchnia nawy głównej wynosi 528 m.

Maćkowice

Położone są w dolinie Potoku Maćkowickiego, najwyższy punkt na terenie wsi sięga ponad 270 m. n.p.m. Wieś aż do rozbiorów była własnością królewską. W 1768 r. wieś była w dzierżawie Antoniego i Zofii Lubomirskich. Od Lubomirskich nabył Maćkowice Antoni Derszniak, ostatni z rodu Derszniaków. W późniejszych latach dobra maćkowickie były w posiadaniu Przedrzymierskich i Skibniewskich, budowniczych istniejącego do dziś dworu. U schyłku XIX wieku majątek ziemski liczył 711 morgów. W 1880 r. we wsi mieszkało 1048 mieszkańców, z tego zdecydowana większość wyznania greko - katolickiego.

Wysiedleni po II wojnie światowej greko - katolicy pozostawili urokliwą cerkiew pod wezwaniem św. Szymona Słupnika, zbudowaną w 1813 r. Mieszkańcy wsi w XX wieku wystąpili z inicjatywą wzniesienia świątyni filialnej. Kościół zbudowano z drewna w 1920 roku, szczęśliwie przetrwał II wojnę światową. Z czasem jednak, a zwłaszcza po erygowaniu w Maćkowicach samodzielnej parafii w sierpniu 1970 r., jego nienajlepszy stan i niewielkie

rozmiary skłoniły parafian i ich duszpasterza - Eugeniusza Sabata do decyzji o jego rozbiórce i podjęciu budowy nowego kościoła. Projektodawcą nowej świątyni był inż. Roman Michalik, pod jego też nadzorem rozpoczęła się w czerwcu 1982 r. budowa kościoła a zakończyła się już w 1984 r. W pięć lat później podjęto budowę jeszcze jednej nowej świątyni - kościoła filialnego parafii Maćkowice pod wezwaniem Matki Bożej Miłosierdzia Bożego w Woli Maćkowskiej. Cennym zabytkiem w Maćkowicach jest też dwór powstały w połowie XIX wieku. Zbudowany przez rodzinę Skibniewskich. Po II wojnie światowej obiekt nie był użytkowany, dopiero w latach 60-tych przekazano go Spółdzielni Rolniczo - Produkcyjnej w Dusowcach. Obecnie mieści się tu ośrodek katolickiego ruchu oazowego. Obiekt powstał na planie litery H, część środkowa i wschodnia ma 2 kondygnacje, natomiast część zachodnia trzy kondygnacje. Wejście znajduje się od wschodu, ozdobione jest portykiem kolumnowym.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy

Mocne strony:

- duża liczba obiektów zabytkowych,
- wyjątkowy w skali kraju i województwa zasób zabytków Twierdzy Przemyśl
- różnorodny zasób zabytków budownictwa regionalnego, drewnianego i ceglano-
- atrakcyjne położenie gminy pod względem krajobrazowym,
- dobre rozpoznanie zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy,
- dobrze funkcjonujący program dofinansowania na podstawie uchwały w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie.

Słabe strony:

- zły stan techniczny znacznej części obiektów zabytkowych,
- niewystarczające środki finansowe na konserwację i rewaloryzację obiektów zabytkowych,
- niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki, słaba promocja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, jako produktu turystycznego

SZANSE:

- stałe polepszanie stanu technicznego obiektów zabytkowych dzięki dotacjom z budżetu gminy w ramach uchwały w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie,
- wzrost zainteresowania właścicieli zabytków ochroną i pracami konserwatorskimi,
- rozwój turystyki,
- budowa tras turystycznych i szlaków z uwzględnieniem obiektów zabytkowych,

- budowa baz turystycznych z wykorzystaniem obiektów i obszarów o wartościach historycznych i kulturowych,
- pozyskiwanie funduszy na działania strukturalne dotyczące ochrony zabytków,
- edukacja w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym.

ZAGROŻENIA:

- pogarszający się stan techniczny obiektów zabytkowych,
- samowolne działania na zabytkach bez uzgodnień i pozwoleń konserwatorskich,
- brak katalogowych projektów budynków mieszkalnych i gospodarczych nawiązujących do miejscowej tradycji, które można by było wykorzystać przy realizacji kolejnych inwestycji,
- zbyt niskie nakłady z budżetu gminy na odnowę obszarów i obiektów zabytkowych,
- brak działań w celu pozyskania środków z zewnątrz na ochronne zabytków.

7. Założenia programowe

Gminny Program Opieki nad Zabytkami ma na celu ochronę i wykorzystanie lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga zmiany w świadomości jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Właściciele zabytkowych obiektów powinni także zmienić swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Program ma na celu włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju oraz uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, oraz konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.

Podstawowe cele programu to zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania, wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego oraz edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.

Program ma również na celu wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami oraz określenie warunków współpracy z właścicielami

zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków. Ponadto, podejmowane są przedsięwzięcia umożliwiające tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Odpowiedzialnym podmiotem za wdrożenie Programu jest Wójt Gminy Żurawica. W celu osiągnięcia celów określonych w Programie oraz efektywnego wykonania zadań, istnieje kilka instrumentów, które mogą być wykorzystane. Pierwszym z nich są instrumenty prawne, które wynikają z przepisów prawnych, uchwał Rady Gminy i decyzji administracyjnych. Przykładami takich instrumentów są zmiany miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, tworzenie parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków, a także udzielanie dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach.

Drugim instrumentem są instrumenty finansowe, które obejmują dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych. Dodatkowo, wykorzystanie funduszy europejskich również może pomóc w osiągnięciu celów Programu.

Kolejnym instrumentem są instrumenty kontrolne, które obejmują aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz zagospodarowania przestrzennego. Co dwa lata powinno się opracować sprawozdanie z realizacji Programu oraz zaktualizować go zgodnie z wymogami ustawowymi. W związku z tym, wójta powinien powołać zespół ds. monitoringu realizacji Programu, który działałby przy Urzędzie Gminy w Żurawicy i który składałby się z osób z instytucji zewnętrznych.

Kolejnymi instrumentami są instrumenty koordynacji, które obejmują realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami również może pomóc w osiągnięciu celów Programu.

Ostatnim instrumentem są instrumenty społeczne, które obejmują działania edukacyjne, promocyjne, współpracę z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą i turystyką oraz współpracę ze społecznymi opiekunami zabytków. Wszystkie te instrumenty mają na celu osiągnięcie celów Programu oraz efektywne wykonanie zadań określonych w nim.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z postanowieniami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest co 4 lata opracowywany, a co 2 lata wójt jest zobowiązany do przedstawienia sprawozdania z jego realizacji Radzie Gminy. Należy zauważyć, że zaleca się, aby wojewódzki konserwator zabytków był poinformowany o realizacji Programu poprzez przekazywanie mu sprawozdań. W sprawozdaniach należy określić poziom realizacji Programu oraz efektywność wykonania zaplanowanych zadań, uwzględniając między innymi:

-Wydatki budżetu przeznaczone na ochronę i opiekę nad zabytkami,

- Wartość finansową wykonanych lub dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- Liczbę obiektów poddanych tym pracom,
- Poziom objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- Liczbę wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- Liczbę utworzonych szlaków turystycznych,
- Liczbę wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, itd.,
- Elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej i przedszkolnej,
- Elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

Wszystkie wymienione informacje powinny być szczegółowo przedstawione w sprawozdaniach z realizacji Programu, aby zapewnić przejrzystość i skuteczność działań podejmowanych w celu ochrony zabytków na terenie gminy.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Zadania wskazane w niniejszym programie opieki nad zabytkami odnoszą się do terenu całej gminy, jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie do władz samorządowych. Także źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może jedynie samorząd. Wsparciem dla realizacji zadań mogą być środki publiczne przekazywane w formie dotacji celowej, udzielanej na wniosek właściciela, użytkownika lub osób przez nieupoważnionych, będących zarówno osobami fizycznymi jak i jednostkami samorządu terytorialnego.

Dofinansowanie zadań związanych z opieką nad zabytkami może pochodzić z różnych źródeł:

- Z budżetu Gminy Żurawica i finansowanie dotyczy obiektów będących własnością gminy lub pozostających w trwałym zarządzie jej jednostek lub zakładów budżetowych, a także obiektów niebędących własnością gminy. Zasady udzielania dotacji powinny zostać zawarte w prawie lokalnym.
- Z budżetu Marszałka Województwa Podkarpackiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (<http://www.kultura.wrotapodkarpackie.pl/index.php/zabytki/dotacje>).
- Z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (<http://wuooprzemysl.pl/>).
- Z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy (<http://mkidn.gov.pl/>).
- Z dotacji unijnych (<http://www.fundusze.podkarpackie.pl/>) w ramach:
 - Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego;

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko;
- Norweskiego Mechanizmu Finansowania.
- Z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (<https://beneficjent.wfosigw.rzeszow.pl/>), środki finansowe mogą być przyznane na przedsięwzięcia związane z utrzymaniem i zachowaniem parków objętych ochroną na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

11. Wykaz kart adresowych zabytków z terenu gminy Żurawica.

11.1 Zabytki nieruchome.

Lp.	Nr rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	Obiekt	Miejscowość	Współrzędne geograficzne
1	A-1429	23.11.2016	Twierdza Przemyśl - Bateria 12 „Buszkowiczki”	Bolestraszyce	49°48'20.4"N 22°50'18.6"E
2	A-708	14.12.2011	Fort XIIIa Zabłocie	Bolestraszyce	49°48'36.5"N 22°52'04.1"E
3	A-344; A-1615	07.06.2019	Dwór	Bolestraszyce	49°49'01.0"N 22°51'24.4"E
4	A-344; A-1615	07.06.2019	Pawilon	Bolestraszyce	49°49'00.8"N 22°51'34.7"E
5	A-344; A-1615	07.06.2019	Park	Bolestraszyce	49°49'03.5"N 22°51'32.5"E
6	A-344; A-1615	07.06.2019	Kaplica pw. Podwyższenia Krzyża	Bolestraszyce	49°49'01.2"N 22°51'36.4"E
7	A-1410	18.07.2016	Dom z Kalwarii Paclawskiej	Bolestraszyce	49°49'05.5"N 22°51'40.2"E
8	A-1415	16.08.2016	Stodoła	Bolestraszyce	49°49'04.3"N 22°51'43.3"E
9	A-1613	27.05.2019	Otoczenie (cz. Arboretum)	Bolestraszyce	49°49'05.9"N 22°51'41.0"E
10	A-188	05.12.2006	Fort W-XIIIb Bolestraszyce	Bolestraszyce	49°49'17.3"N 22°51'08.1"E
11	A-1466	02.05.2017	Fort W-XIII San Rideau	Bolestraszyce	49°49'17.8"N 22°51'41.6"E
12	A-138	08.12.2005	Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy	Kosienice	49°52'45.6"N 22°42'48.0"E
13	A-171	01.02.1987	Park podworski	Kosienice	49°53'05.2"N 22°42'54.5"E
14	A-1740	29.12.2021	Budynek dawnej ochronki	Kosienice	49°53'05.0"N 22°42'56.8"E
15	A-599	20.06.2011	Pałac	Maćkowice	49°51'26.8"N 22°42'59.4"E
16	A-599	20.06.2011	Oficyna	Maćkowice	49°51'26.7"N 22°42'57.5"E
17	A-599	20.06.2011	Park	Maćkowice	49°51'26.8"N 22°42'59.4"E
18	A-1431	29.11.2016	Fort Xa Prudnicka Droga	Orzechowce	49°50'38.2"N 22°45'40.5"E

19	A-1432	02.12.2016	Fort XIa Cegielnia	Orzechowce	49°50'35.9"N 22°46'17.8"E
20	A-251	28.08.1987	Park	Wyszatyce	49°50'20.4"N 22°52'56.7"E
21	A-1675	28.04.2022	Dwór	Wyszatyce	49°50'19.6"N 22°52'54.5"E
22	A-424	13.07.2010	Dzwonnica	Wyszatyce	49°50'35.8"N 22°52'57.1"E
23	A-424	13.07.2010	Cerkiew greckokatolicka pw. Przemienienia Pańskiego	Wyszatyce	49°50'35.8"N 22°52'57.1"E
24	A-1330	28.11.2016	Bateria Orzechowce	Żurawica	49°50'19.5"N 22°45'17.1"E
25	A-1381	26.02.2016	Obora	Żurawica	49°49'26.4"N 22°46'32.9"E
26	A-1669	08.04.2022	Park	Żurawica	49°49'29.7"N 22°46'30.7"E
27	A-1669	08.04.2022	Dwór	Żurawica	49°49'29.7"N 22°46'30.7"E
28	A-460	27.08.1991	Budynek gospodarczy III	Żurawica	49°49'32.7"N 22°46'01.9"E
29	A-460	27.08.1991	Budynek Koszarowy I	Żurawica	49°49'31.8"N 22°46'09.2"E
30	A-460	27.08.1991	Budynek koszarowy III	Żurawica	49°49'33.2"N 22°46'05.9"E
31	A-460	27.08.1991	Zespół Koszarowy	Żurawica	49°49'33.2"N 22°46'05.9"E
32	A-460	27.08.1991	Budynek gospodarczy I	Żurawica	49°49'34.5"N 22°46'03.7"E
33	A-460	27.08.1991	Budynek dowództwa	Żurawica	49°49'33.0"N 22°46'12.0"E
34	A-460	27.08.1991	Kaplica	Żurawica	49°49'33.1"N 22°46'13.9"E
35	A-460	27.08.1991	Budynek Koszarowy II	Żurawica	49°49'32.0"N 22°46'05.7"E
36	A-460	27.08.1991	Budynek gospodarczy I	Żurawica	49°49'31.5"N 22°46'11.2"E
37	A-273	05.06.2008	Fort XII Werner	Żurawica	49°50'02.0"N 22°48'54.2"E
38	A-873	16.12.1997	Polski Dom Katolicki	Żurawica	49°49'16.7"N 22°49'02.0"E
39	A-328	12.03.1969	Dom rządcy	Żurawica	49°49'13.2"N 22°49'03.5"E
40	A-328	12.03.1969	Dwór	Żurawica	49°49'14.2"N 22°49'03.6"E
41	A-328	12.03.1969	Park	Żurawica	49°49'11.4"N 22°49'11.3"E
42	A-328	04.08.1995	Zespół dworsko-folwarczny	Żurawica	49°49'14.1"N 22°49'12.4"E
43	A-328	04.08.1995	Spichlerz	Żurawica	49°49'17.4"N 22°49'10.6"E
44	A-328	12.03.1969	Obora	Żurawica	49°49'18.5"N 22°49'11.2"E
45	A-328	12.03.1969	Wozownia	Żurawica	49°49'19.6"N 22°49'10.6"E

46	A-328	12.03.1969	Chlewnia	Żurawica	49°49'20.7"N 22°49'12.7"E
47	A-328	12.03.1969	Stajnia	Żurawica	49°49'18.3"N 22°49'14.3"E
48	A-1436	28.12.1987	Fort XVIII "Lipowica", Bateria XVIII C "Las", Szaniec S4 " Lipowica	Żurawica	49°48'37.5"N 22°45'13.5"E
49	A-418	19.12.1968	Stanowisko archeologiczne, ślady osadnictwa	Orzechowce	49°51'03.0"N 22°46'40.2"E
50	A-383	10.11.2009	Budynek plebanii z Jodłówki	Bolestraszyce	49°49'06.2"N 22°51'44.6"E
51	A-1430	28.11.2016	Bateria XB3 Orzechowce	Żurawica	49°50'19.7"N 22°45'17.1"E

11.2 Zabytki ruchome.

Lp.	nr rejestru zabytków	data wpisu do rejestru zabytków	obiekt	miejsowość adres
1.	B – 133	08.12.2005	Wyposażenie kościoła	Paraf. Kosienice
2.	B - 138	28.02.2006	Organy w kościele	Paraf. Wyszatyce
3.	B - 217	16.09.1998	Kolekcja prywatna	Wyszatyce
4	A - 267		Obraz Matki Bożej	Paraf. Bolestraszyce
5	A - 813	11.01.2017	Wyposażenie kościoła	Paraf. Żurawica
6	B- 818		Pomnik I i II wojny światowej	UG Żurawica

11.3 Zabytki archeologiczne

Lp.	Miejscowość	Nr obszaru	Nr stanowiska w obszarze	Współrzędne	Czas powstania	Obiekt
1	Bolestraszyce	108-84	21/ 16	x-219 y-181	neolit	Krzem Jurajski
2	Bolestraszyce	108-84	22/17	x-210 y-202	neolit	Krzem, fr. Naczynia
3	Bolestraszyce	108-84	23/18	x-224 y-146	neolit	Krzem. fr. Naczynia
4	Bolestraszyce	108-84	24/19	x-208 y-162	neolit	Krzem narzutowy

5	Bolestraszyce	108-84	25/20	x-194 y-171	epoka kamienia	Fr. odłupka
6	Bolestraszyce	108-84	26/21	x-186 y-185	neolit	Fr. Naczyń
7	Bolestraszyce	108-84	27/22	x-182 y-194	Neolit	Fr. Naczyń
8	Bolestraszyce	108-84	33/23	x- - y- -	Wcz. średniowiecze	Żelazny grot włóczni
9	Bolestraszyce	108-84	13/7	x-4 y-145	Ep. kamienia	Krzem Wołyński
10	Bolestraszyce	108-84	14/8	x-9 y-179	prehistoria	Fr. Naczynia
11	Bolestraszyce	108-84	15/9	x-12 y-163	Ep. kamienia	Krzem Wołyński
12	Bolestraszyce	108-84	16/15	x- 63 y-157	Ep kamienia	Krzem Wołyński
13	Bolestraszyce	108-84	6/1		Neolit	Toporek kamienny
14	Bolestraszyce	108-84	12/2	x-287 y-206	neolit	Krzem święciechowski
15	Bolestraszyce	108-84	17/3	x-274 y- 202	prehistoria	Fr. Naczyń prahist.
16	Bolestraszyce	108-84	18/4	x- 280 y-188	owr	Fr. Naczynia
17	Bolestraszyce	108-84	8/5	x-277 y-183	W.cz. Średniowiecze	Fr. Naczyń
18	Bolestraszyce	108-84	19/6	x-286 y-136	neolit	Krzem narzutowy
19	Bolestraszyce	108-84	7/7	x-276 y 177	Prehistoria	Fr. Naczyń
20	Bolestraszyce	108-84	20/8	x-258 y 185	Wcz. Średniowiecze	Fr. Naczyń
21	Bolestraszyce	108-84	5/9	x-253 y-175	Prehistoria	Fr. Naczyń

22	Bolestraszyce	108-84	4/10	x-243 y-170	Prehistoria	Fr. Naczyń
23	Bolestraszyce	108-84	1/11	x-246 y-137	neolit	Sierp krzemowy i kości ludzkie
24	Bolestraszyce	108-84	3/12	x-236 y-172	Prehistoria	Fr. Naczyń
25	Bolestraszyce	108-84	11/13	x-237 y-153	owr	Fr. Naczyń
26	Bolestraszyce	108-84	10/14	x-229 y-153	owr	Fr naczyń
27	Bolestraszyce	108-84	2/15	x-230 y-170	Średniowiecze	Fr naczyń
28	Batycze	107-84	1/15	x-6 y-172	Neolit	Fr. Naczyń
29	Buszkowice	108-84	3/37		neolit	Toporek kamienny
43	Buszkowice	108-84	6/38	x-163 y-113	neolit	Krzem narzutowy
44	Buszkowice	108-84	7/39	x-155 y-145	Prehistoria	Fr naczyń
45	Buszkowice	108-84	8/40	x-149 y-140	owr	Fr. Naczynia
46	Buszkowice	108-84	4/41	x-148 y-130	owr	Ceramika
47	Buszkowice	108-84	5/42	x-140 y-137	średniowiecze	Fr. Naczyń
48	Buszkowice	108-84	1/35	-	W.cz. Średniowiecze	Cmentarzysko
49	Buszkowice	108-84	2/36	-	-	Żelazny grot oszczepu
50	Buszkowiczki	108-84	5/29	x-155 y-199	Prehistoria	Fr. Naczynia

51	Buszkowiczki	108-84	6/30	x-186 y-120	neolit	Odłupki z drobny m retusze m
52	Buszkowiczki	108-84	3/31	x-192 y-152	Prehistoria	Fr. Naczyń
53	Buszkowiczki	108-84	7/32	x-190 y-162	neolit	Fr. Naczyń
54	Buszkowiczki	108-84	2/33	x- 180 y-150	Wcz. Średniowiecze	Fr. Naczyń
55	Buszkowiczki	108-84	1/34	-	neolit	Żaren rotacyjny
56	Buszkowiczki	108-84	4/28	x-215 y-136	neolit	Krzem Świeciech
57	Buszkowiczki	108-84	4/28	x-215 y-136	neolit	Krzem Świeciech
58	Maćkowice	107-82	14/15	x-110 y/63	Nowożytnie	Ślady budowli
59	Maćkowice	107-82	15/18	x-174 y-94		2 kopce (większy i mniejszy)
60	Maćkowice	107-82	16/17	x-194 y-113		Kopiec
61	Maćkowice	107-82	12/13	x-258 y-142	Neolit	Fr. Siekierki
62	Maćkowice	107-82	13/14	x-177 y-42		Kopce średniej wielkości
63	Kosienice	106-83	4/43	Dz. 253	Średniowiecze	Ślady Osadnictwa
64	Kosienice	106-83	5/44	Dz. 1402- 1404	Średniowiecze	frag.. ceramiczne

66	Kosienice	106-83	12/51	Dz.745, 746	Neolit	frag, ceramiczne
67	Kosienice	106-83	13/52	Dz. 695,696	Średniowiecze	frag Ceramiczne
68	Kosienice	106-83	14/53	Dz.67	Średniowiecze	Frag. Ceramiczne
69	Kosienice	106-83	15/54	Dz.32-34,49		Frag. ceramiczne
70	Kosienice	106-83	16/55	Dz.80	Średniowiecze	Frag. ceramiczne
71	Kosienice	106-83	17/56	Dz.93,94	Średniowiecze	Ftag. Ceramiczne
72	Kosienice	106-83	18/57	Dz.155,169/1	Neolit	Frag. Ceramiczne
73	Kosienice	106-83	19/58	Dz.335,337,3 38	Brąz i Halszt	Frag. ceramiczne
74	Kosienice	106-83	6/45	Dz.1133- 1134	Neolit	Frag. Ceramiczne
75	Kosienice	106-83	7/46	Dz.1110- 1111	wsr	Osada
76	Kosienice	106-83	8/47	Dz. 1093- 1095	Średniowiecze	frag. Ceramiczne
77	Kosienice	106-83	9/48	Dz.982-984	owr	Ślady osadnictwa
78	Kosienice	106-83	10/49	Dz. 969-970	Neolit	Frag. Ceramiczne
79	Orzechowce	107-84	13/18	x-2 y-133	Neolit	Frag. Naczynia
80	Orzechowce	107-84	14/19	x-2 y-127	Neolit	Frag. Naczynia
81	Orzechowce	107-84	15/20	x-11 y-129	Neolit	Frag. Naczynia

82	Orzechowce	107-84	16/21	x-2 y-117	Średniowiecze	Frag. Naczynia
83	Orzechowce	107-84	6/22	x-10 y-115	Neolit	Frag. Naczynia
84	Orzechowce	107-84	7/23	x-22 y-125	Neolit	Frag. Naczynia
85	Orzechowce	107-84	17/24	x-30 y-134	Neolit	Frag. Naczynia
86	Orzechowce	107-84	18/25	x-19 y-136	Wczesne średniowiecze	Frag. Naczynia
87	Orzechowce	107-84	19/26	x-28 y-147	Epoka kamienia	Frag. Narzędzia kamienno-
88	Orzechowce	107-84	20/27	x-30 y-154	Wczesne średniowiecze	Frag. naczyń
89	Orzechowce	107-84	21/28	x-41 y-150	Neolit	Frag. Naczynia
90	Orzechowce	107-84	22/29	x-43 y-143	Neolit	Frag. Naczynia
91	Orzechowce	107-84	23/30	x-55 y-148	Prehistoria	Frag. Naczynia
92	Orzechowce	107-84	24/31	x-59 y-157	Wczesne średniowiecze	Frag. Naczynia
93	Orzechowce	107-84	25/32	x-52 y-162	Neolit	Frag. Naczynia
94	Orzechowce	107-84	8/33	x-42 y-162	Neolit	Frag. Naczynia
95	Orzechowce	107-84	26/34	x-64 y-168	Prehistoria	Frag. Naczynia
96	Orzechowce	107-84	11/35	x-59 y-172	Neolit	Frag. Naczynia
97	Orzechowce	107-84	27/36	x-82 y-166	Neolit	Frag. Naczynia

98	Orzechowce	107-84	28/37	x-77 y-160	Neolit	Frag. Naczynia
99	Orzechowce	107-84	29/38	x-84 y-153	Neolit	Frag. Naczynia
100	Orzechowce	107-84	30/39	x-73 y-152	Neolit	Frag. Naczynia
101	Orzechowce	107-84	31/40	x-78 y-147	Epoka brązu	Frag. Naczynia
102	Orzechowce	107-84	10/41	x-70 y-145	Prehistoria	Frag. Naczynia
103	Orzechowce	107-84	32/42	x-67 y-137	Prehistoria	Frag. Naczynia
104	Orzechowce	107-84	33/43	x-58 y-125	Epoka kamienia	Odlupek krzem.
105	Orzechowce	107-84	34/44	x-55 y-116	Prehistoria	Frag. Naczynia
106	Orzechowce	107-84	2/45	x-46 y-129	Neolit	Frag. Naczynia
107	Orzechowce	107-84	35/46	x-41 y-117	Neolit	Frag. Naczynia
108	Orzechowce	107-84	36/47	x-42 y-112	Epoka brązu	Frag. Naczynia
109	Orzechowce	107-84	48/111	x-48 y-111	Epoka brązu	Odlupki krzem.
110	Orzechowce	107-84	38/49	x-33 y-108	Neolit	Frag. Naczynia
111	Orzechowce	107-84	39/50	x-28 y-109	Neolit	Frag. Naczynia
112	Orzechowce	107-84	40/51	x-29 y-104	Neolit	Frag. Naczynia
113	Orzechowce	107-84	41/52	x-34 y-98	Wczesna epoka żelaza	Frag. Naczynia

114	Orzechowce	107-84	42/53	x-12 y-101	Prehistoria	Frag. Naczynia
115	Orzechowce	107-84	43/54	x-39 y-75	Neolit	Frag. siekierki kamiennej
116	Orzechowce	107-84	45/56	x-39 y-75	Neolit	Toporek rógowy
117	Orzechowce	107-84	44/55	x-39 y-75	Neolit	Siekierka
118	Orzechowce	107-84	9/16	x-12 y-167	Epoka kamienia	Narzędzie kamienne
119	Orzechowce	107-84	12/17	x-9 y-149	Neolit	Frag. naczyń
120	Żurawica	107-84	50/94	x-121 y-18	Średniowiecze	Frag. naczyń
121	Żurawica	107-84	51/95	x-137 y-18	Prehistoria	Frag. naczyń
122	Żurawica	107-84	52/96	x-130 y-39	Średniowiecze	Frag. naczyń
123	Żurawica	107-84	53/97	x-109 y-61	Neolit	Frag. naczyń
124	Żurawica	107-84	54/98	x-131 y-70	Neolit	Frag. naczyń
125	Żurawica	107-84	55/99	x-162 y-70	Neolit	Frag. naczyń
126	Żurawica	107-84	56/100	x-162 y-36	Neolit	Frag. naczyń
127	Żurawica	107-84	2/43	x-128 y-198	Prehistoria	Frag. Naczyń
128	Żurawica	107-84	8/44	x-125 y-180	Nowożytna	Frag. naczyń
129	Żurawica	108-84	1/45	x-113 y-202	Nowożytna	Frag. naczyń

130	Żurawica	108-84	9/46	x-109 y-187	Wczesny brąz	Grodek sercowaty
131	Żurawica	108-84	10/47	x-102 y-178	owr	Frag. naczyń
132	Żurawica	108-84	11/48	x-100 y-202	Neolit	Frag. naczyń
133	Żurawica	108-84	12/49	x-88 y-175	owr	Frag. naczyń
134	Żurawica	108-84	13/50	x-175 y-188	owr	Frag. naczyń
135	Żurawica	108-84	14/51	x-70 y-170	Nowożytna	Frag. naczyń
136	Żurawica	108-84	3/52	x-72 y-21	Nowożytna	Frag. naczyń
137	Żurawica	108-84	15/53	x-65 y-191	Nowożytna	Frag. naczyń
138	Żurawica	108-84	16/54	x-60 y-170	Wczesne średniowiecze	Frag. naczyń
139	Żurawica	108-84	17/55	x-61 y-196	Epoka kamienia	Wióra z retuszem. Krz. Wołyński
140	Żurawica	108-84	18/56	x-55 y-178	Prehistoria	Frag. naczyń
141	Żurawica	108-84	19/57	x-63 y-202	Nowożytna	Frag. naczyń
142	Żurawica	108-84	20/58	x-46 y-205	Neolit	Krzem jurajski
143	Żurawica	108-84	21/59	x-48 y-198	Paleolit	Krzem wołyński
144	Żurawica	108-84	22/60	x-41 y-205	Epoka kamienia	Frag. rdzenia

145	Żurawica	108-84	23/61	x-47 y-171	Neolit	Frag. naczyń
146	Żurawica	108-84	24/62	x-41 y-197	Neolit	Krzem wołyński
147	Żurawica	108-84	25/63	x-47 y-183		Żuźle żelazne
148	Żurawica	108-84	26/64	x-38 y-187	Neolit	Krzem wołyński
149	Żurawica	108-84	27/65	x-29 y-202	Nowożytna	Frag. naczyń
150	Żurawica	108-84	28/66	x-10 y-206	Nowożytna	Frag. naczyń
151	Żurawica	108-84	29/67	x-3 y-190	Owr	Frag. naczyń
152	Żurawica	108-84	30/148	x-296 y-191	Neolit	Frag. naczyń
153	Żurawica	108-84	31/149	x-288 y-197	Neolit	Frag. naczyń
154	Żurawica	108-84	32/71	x-90 y-58	Neolit	Frag. naczyń
155	Żurawica	108-84	33/72	x-84 y-63	Neolit	Frag. naczyń
156	Żurawica	108-84	34/73	x-30 y-48	Ep. Kamienia	Odłubki krz.
157	Żurawica	108-84	35/74	x-1 y-43	Ep. Brązu	Frag. naczyń
158	Żurawica	108-84	36/75	x-5 y-31	Neolit	Frag. naczyń
159	Żurawica	108-84	37/76	x-4 y-18	Neolit	Frag. naczyń
160	Żurawica	108-84	38/77	x-12 y-3	Neolit	Frag. naczyń

161	Żurawica	108-84	39/78	x-28 y-10	Neolit	Frag. naczyń
162	Żurawica	108-84	4/79	x-37 y-8	Neolit	Frag. naczyń
163	Żurawica	108-84	40/80	x-37 y-15	Prehistoria	Frag. naczyń
164	Żurawica	108-83	40/80	x-37 y-15	Prehistoria	Frag. naczyń
165	Żurawica	108-83	5/81	x-23 y-22	Nowożytna	Frag. naczyń
166	Żurawica	108-83	6/82	x-25 y-33	Neolit	Frag. naczyń
167	Żurawica	108-83	41/83	x-42 y-26	Neolit	Frag. naczyń
168	Żurawica	107-83	42/84	x-78 y-16	Neolit	Frag. naczyń
169	Żurawica	107-83	43/85	x-80 y-18	Prehistoria	Frag. naczyń
170	Żurawica	107-83	44/86	x-84 y-39	Wcz. Średniow.	Frag. naczyń
171	Żurawica	107-83	45/87	x-97 y-24	Prehistoria	Frag. naczyń
172	Żurawica	107-83	7/88	x-94 y-16	Neolit	Frag. naczyń
173	Żurawica	107-83	46/89	x-86 y-1	Prehistoria	Frag. naczyń
174	Żurawica	107-83	47/90	x-105 y-18	Neolit	Frag. naczyń
175	Żurawica	107-83	1/91	x-112 y-1	Prehistoria	Frag. naczyń
176	Żurawica	107-83	48/92	x-121 y-1	Ep. brązu	Frag. naczyń

177	Żurawica	107-84	49/93	x-145 y-2	Sl. Osad.wcz. średniow.	Frag. naczyń
178	Wyszatyce	107-85	10/26	x-26 y-54	Osada Łużycka	Frag. naczyń
179	Wyszatyce	107-85	11/27	x-33 y-26	Osada Łużycka	Frag. naczyń
180	Wyszatyce	107-85	12/28	x-33 y-72	Osada wcz. śred.	Frag. naczyń
181	Wyszatyce	107-85	13/29	x-43 y-88	Prehistoria	Frag. naczyń
182	Wyszatyce	107-85	14/30	x-35 y-86	Prehistoria	Frag. naczyń
183	Wyszatyce	107-85	15/31	x-34 y-94	Osada średniow.	Frag. naczyń
184	Wyszatyce	107-85	16/32	x-43 y-95	Osada średniow.	Frag. brzegu
185	Wyszatyce	107-85	17/33	x-33 y-104	Osada średnio	Frag. brzegu
186	Wyszatyce	107-85	18/34	x-38 y-99	Osada średniow.	Frag. brzegu
187	Wyszatyce	107-85	19/35	x-42 y-108	Osada średniow.	Frag. naczyń
188	Wyszatyce	107-85	20/36	x-33 y-128	Nowożytna	Frag. naczyń
189	Wyszatyce	107-85	21/37	x-44 y-136	Nowożytna	Frag. naczyń
190	Wyszatyce	107-85	22/40	x-57 y-133	Prehistoria	Frag. naczyń
191	Wyszatyce	107-85	23/41	x-55 y-127	Osada Łużycka	Frag. naczyń
192	Wyszatyce	107-85	24/42	x-52 y-120	Ep. Kamienia	Wiór krzemiany

193	Wyszatyce	107-85	25/43	x-47 y-100	Osada wcz. Średniow.	Frag. naczyń
194	Wyszatyce	107-85	8/24	x-20 y-132	Osada średniow.	Frag. naczyń
195	Wyszatyce	107-85	9/25	x-23 y-66	Osad.wcz. średniow.	Frag. naczyń

11.4 Obiekty nieruchome w wojewódzkiej oraz gminnej ewidencji zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Datowanie
1	Bolestraszyce	Fort Zabłocie GW XIIIa	1900-1903 1920-1930
2	Bolestraszyce	Kapliczka	1 ćw. XX
3	Bolestraszyce	Kapliczka	1 ćw. XX
4	Buszkowice	Zespół cerkwi GR-KAT cerkiew ob. Kościół	1900
5	Buszkowice	Kapliczka	1 ćw. XX
6	Buszkowice	Kapliczka	1 ćw. XX
7	Buszkowice	Fort Buszkowiczki, Bateria	1880
8	Buszkowiczki	Zespół dworski (dwór, spichlerz, obora, stajnia)	
9	Kosienice	Kapliczka	1 ćw. XX
10	Kosienice	Pozostałości zespołu dworskiego oficyna, ruina spichlerza i obory, pozostałości fortyfikacji, park	1poł. XIX
11	Maćkowice	Cerkiew GR-KAT	1813

12	Maćkowice	Pozostałości fortyfikacji	XVI/XVII
13	Maćkowice	Plebania GR - KAT	XIX w.
14	Orzechowce	Bateria W X/B2 Orzechowce	1892-1900
15	Orzechowce	Wał baterii B2 Orzechowce	1892-1900
16	Orzechowce	Fort St. P. Pruchnicka Droga	1903-1910
17	Orzechowce	Bateria St. P. Pruchnicka Droga	1892-1900
18	Orzechowce	Szaniec W XIb cegielnia	1903-1910
19	Orzechowce	Cegielnia	20-30 XX
20	Wyszatyce	Kościół PAR.P.W.ŚW. Mikołaja	1921-1931
21	Wyszatyce	Zespół Cerkwi GR- KAT.PAR. P.W. Przemienienia Pańskiego, plebania	1864
22	Wyszatyce	Zespół dworski, spichlerz	XIX
23	Wyszatyce	Kapliczka	XIX
24	Wyszatyce	Kapliczka	XIX
25	Wyszatyce	Kapliczka	XIX
26	Wyszatyce	Kapliczka	1848
27	Wyszatyce	Kapliczka	XX
28	Wyszatyce	Kapliczka	XIX
29	Żurawica	Kościół PAR. P.W. Niepokalanego Poczęcia	1889
30	Żurawica	Kapliczka	1 ćw. XIX
31	Żurawica	Dzwonnica	1 ćw. XIX
32	Żurawica	Pozostałości	1914

		fortecznego lotniska wojskowego	
33	Żurawica	Koszary wojskowe ob. Szpital, budynek administracyjny, ob. laboratorium	1880-1887
34	Żurawica	Zespół dworski, dwór	XIX/XX
35	Bolestraszyce	Dom Nr 131 drewn. I ćw. XX w.	
36	Bolestraszyce	Dom Nr 139 drewn. I ćw. XX w.	
37	Bolestraszyce	Dom Nr 165 drewn. I ćw. XX w.	
38	Bolestraszyce	Dom Nr 218 drewn. I ćw. XX w.	
39	Bolestraszyce	Dom Nr 263 drewn. I ćw. XX w.	
40	Bolestraszyce	Dom Nr 92 drewn. I ćw. XX w.	
41	Buszkowice	Dom Nr 13 drewn. I ćw. XX w.	
42	Buszkowice	Dom Nr 31 drewn. I ćw. XX w.	
43	Buszkowiczki	Dom Nr 76 drewn. I ćw. XX w.	
44	Kosienice	Dom Nr 16 drewn. I ćw. XX w.	
45	Kosienice	Dom Nr 23 drewn. I ćw. XX w.	
46	Kosienice	Dom Nr 36 drewn. I ćw. XX w.	
47	Kosienice	Dom Nr 52 drewn. I ćw. XX w.	
48	Kosienice	Dom Nr 64 drewn. I ćw. XX w.	
49	Kosienice	Dom Nr 67 drewn. I ćw. XX w.	
50	Kosienice	Dom Nr 78 drewn. I ćw. XX w.	
51	Maćkowice	Dom Nr 35 drewn. I ćw. XX w.	
52	Maćkowice	Dom Nr 96 drewn. I ćw. XX w.	
53	Maćkowice	Dom Nr 100 drewn. I ćw. XX w.	
54	Maćkowice	Dom Nr 50 drewn. I ćw. XX w.	
55	Wyszatyce	Dom Nr 23 drewn. I ćw. XX w.	
56	Wyszatyce	Dom Nr 38 drewn. I ćw. XX w.	
57	Wyszatyce	Dom Nr 96 drewn. I ćw. XX w.	
58	Wyszatyce	Dom Nr 115 drewn. I ćw. XX w.	
59	Wyszatyce	Dom Nr 161 drewn. I ćw. XX w.	
60	Wyszatyce	Dom Nr 233 drewn. I ćw. XX w.	
61	Wyszatyce	Dom Nr 248 drewn. I ćw. XX w.	
62	Wyszatyce	Dom Nr 249 drewn. I ćw. XX w.	
63	Wyszatyce	Dom Nr 259 drewn. I ćw. XX w.	
64	Wyszatyce	Dom Nr 260 drewn. I ćw. XX w.	
65	Wyszatyce	Dom Nr 261 drewn. I ćw. XX w.	
66	Wyszatyce	Dom Nr 275 drewn. I ćw. XX w.	
67	Wyszatyce	Dom Nr 281 drewn. I ćw. XX w.	
68	Wyszatyce	Dom Nr 326 drewn. I ćw. XX w.	
69	Żurawica	Dom Nr 314 drewn. I ćw. XX w.	

70	Żurawica	Dom Nr 437 drewn.I ćw.XX w.	
71	Żurawica	Dom Nr 440 drewn.I ćw.XX w.	
72	Żurawica	Dom Nr 464 drewn.I ćw.XX w.	
73	Żurawica	Dom Nr 746 drewn.I ćw.XX w.	
74	Żurawica	Dom Nr 850 drewn.I ćw.XX w.	
75	KOSIENICE	CMENTARZ RZYM-KAT, KOMUNALNY, KOMUNALNY	
76	KOSIENICE	CMENTARZ WOJENNY – I ŚWIATOWA	
77	MAĆKOWICE	CMENTARZ RZYM – KAT, KOMUNALNY	
78	MAĆKOWICE	CMENTARZ GR – KAT, OB. RZYM - KAT	
79	ORZECHOWCE	CMENTARZ RZYM – KAT, KOMUNALNY	
80	ORZECHOWCE	CMENTARZ GR - KAT	
81	WYSZATYCE	CMENTARZ RZYM I GR KAT, KOMUNALNY	
82	WYSZATYCE	CMENTARZ GR – KAT	
83	ŻURAWICA	CMENTARZ RZYM - KAT	
84	ŻURAWICA	CMENTARZ GR - KAT	
85	ŻURAWICA	CMENTARZ RZYM – KAT	
86	Żurawica	Brama ogrodzenia cerkiewnego, mur.	1 ćw. XX w.
87	Żurawica	Budynek dworca PKP, mur.	1899 r.
88	Żurawica	Wieża ciśnień PKP, mur.	
89	Buszkowice	Wiadukt mur.,	1900 r.
90	Bolestraszyce	Dzwonnica i Brama Cerkwi Greckokatolickiej	

11.5 Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych i nieruchomości dużej wartości historycznej.

FORT WERNER

W latach I Wojny Światowej Twierdza Przemyśl zastąpiła, jako jedna z największych na świecie. Z dwustu istniejących wtedy twierdz była ona trzecią pod względem wielkości po Antwerpii w Belgii i Verdun we Francji. Broniła się najdłużej ze wszystkich twierdz, bo aż 179 dni. Twierdza Przemyśl poddała się dopiero, gdy zabrakło żywności i dalsza obrona była już niemożliwa. Blokowała ona skutecznie drogę za zachód wojskom rosyjskim. Przemyśl w tym czasie był na czołowych stronach wszystkich gazet.

Fort XII "Werner" to fort główny, artyleryjski IV północnego odcinka obrony. Włączony został do pierścienia obronnego Twierdzy Przemyśl w 1883 roku. Był dziełem samodzielnym i nie posiadał fortów pomocniczych ani łącznikowych.

Nazwa fortu pochodzi od Pierwszego Komendanta Twierdzy Przemyskiej Antoniego Wernera. Załogę fortu stanowiło 6 oficerów i 310 żołnierzy. Do dziś fort jest doskonale zachowany. Jego stopień zniszczenia określa się na 10%. Budowano go w latach 1882 - 1886 jako jednowałowy fort artyleryjski. Główne uzbrojenie Fortu XII "Werner" stanowiła artyleria rozmieszczona na stanowiskach na wale, który do dnia dzisiejszego został zachowany. Stanowiska ogniowe były rozdzielone poprzecznikami, w których to mieściły się schrony dla załogi dział. Po wejściu do fortu od strony wewnętrznego pierścienia obronnego znajdujemy się na dziedzińcu przed koszarami, które były pomieszczeniami noclegowymi. Znajdowała się tam także kuchnia, magazyny żywności kazamaty dla oficerów i dla komendanta fortu.

Druga część fortu znajdująca się za koszarami, a przed wałem, na którym stała artyleria jest to budynek, w którym mieściły się składy amunicji, ambulatorium - lokal opatrunkowy. W tej części fortu na jego osi znajduje się wejście do podziemnego korytarza (poterny) prowadzącego do kaponiery w fosie. Kaponiera Fortu XII "Werner" została zniszczona jednakże przejście jest dostępne.

FORT XIII SAN RIDEAU

Fort XIII "San Rideau" ("Osłona Sanu") wzniesiony został w latach 1892-1896 jako najnowocześniejszy fort pancerny. Na barkowym obrysie otoczonym fosą zamieszczono dwa kojce przeciwstoków i 6 armat kazamatowych. Fosa broniona była z opancerzonej galerii strzeleckiej. Na skrzydłach wzniesiono tradytory z armatami 8cm M.94. Fort był silnie uzbrojony w moździerze i haubice 15cm. Z całości zachował się budynek koszar, niestety uległ poważnym zniszczeniom, został wysadzony a następnie rozebrany.

W środku znajdowały się izby mieszkalne, magazyny amunicji i żywności, laboratoria, toalety oraz kuchnie. Załogę fortu stanowiło 800 żołnierzy i 12 oficerów. W wysadzonych ruinach zachował się przekrój pomieszczeń oraz bojowych wież pancernych. Oprócz budynku koszarowego możemy zobaczyć resztki kaponiery po lewej stronie galerii strzeleckiej, w górnej części widoczne są ruiny schronu piechoty. Fort posiada także dobrze zachowany system podziemnych korytarzy. Głównym zadaniem "San Rideau" była obrona wschodniej linii Sanu oraz linii kolejowej łączącej Przemyśl i Kraków. Fort został wysadzony podczas kapitulacji twierdzy w 1915 r.

Kościół w Kosienicach („Kościół w lesie”)

Zbudowany po erygowaniu parafii w 1399 r., a wzmiankowany po raz pierwszy w 1432 r. W 1866 r. zaczął pełnić funkcje świątyni parafialnej, ufundowany przez wdowę po Aleksandrze Stadnickim, Amelię z Siemiańskich. Kościół otrzymał tradycyjne wezwanie św. Trójcy, a z racji położenia w lesie na skraju wsi nazywany jest "kościółem w lesie". Kościół otrzymał formę jednonawową, z charakterystyczną wysoką wieżą. Świątynia poważnie ucierpiała w czasie I wojny światowej, kiedy w jego najbliższym sąsiedztwie doszło do starcia austriacko - rosyjskiego. Odremontowana świątynia służyła nadal parafii, tym bardziej, że była dogodnie położona w jej centrum.